

„Христос,
истинити Бог наш,
који је,
снисходећи се
из Очевог наручја,
uzeо на себе сву
човечанску природу
и обожио је,
а потом опет
отишао на небеса
и сео
са десне стране
Бога Оца,
послао је божанског
и Светог Духа
на своје свете
ученике и апостоле,
и просветио их њиме,
а помоћу њих
цео свет...”

(Отпуст на крају
вечерње службе
Св. Педесетнице)

Хришћанска туга не води у очајање

НЕГО УПУЋУЈЕ СПАСИТЕЉУ И УТЕШИТЕЉУ

Овај празник нас преноси у атмосферу једног пролетњег дана, када је дугоочекивани Спаситељ света свечано и последњи пут дошао у Јерусалим. Тај догађај је био врло свечан и ми га на свечан начин славимо. Свечен је био у упоређењу са ранијим Исусовим посетама Јерусалиму, зато што је он овом приликом дочекан као Месија, јудејски цар из Давидова племена. И раније је Исус долазио у Јерусалим на празник, у детињству са родбином, а за време свога јавног рада као пророк и чудотворац. Народ је у њему видио изванредног Божијег посланика каквог у Израиљу раније није било, али није знао да у својој средини има личност која је већа од ранијих пророка и Божијих изабраника. Било је додуше тренутака када је побожни народ после Исусових чуда у одушевљењу хтео да га прогласи за цара, али је он таква расположења увек стишавао и народ умиривао. Овом приликом, међутим, дозвољава да га дочекују и поздрављају онако како то приличи једном цару. Побожне душе су због тога биле срећне и радосне, и и то њихово одушевљење учинило је цео догађај свечаним и радосним. Али то је била само једна страна забивања. Друга је била тамна, тужна и трагична, јер су становници Светог града припремали најстрашнији злочин у историји човечанства, смрт највећем свецу и праведнику, који је људима желео највеће добро и донео највеће благо.

Да бисмо схватили сву величину и трагику данашњег празника, вратимо се за час у доба пре Христова рођења, када је цело човечанство, цела Божија творевина стењала под притиском греха и његових последица. На земљи је владао духовни мрак, из ко-

јега су се чули само тешки уздаси и вапаји за помоћ и избављење. Само је у једном, од Бога изабраном народу сијала светлост једнобожачке вере до времена када ће сам Бог сићи међу људе, пружити им своју руку и избавити их из јада из кога сами нису могли да изиђу. Том народу је било речено да ће из њега изићи Спаситељ света, Спаситељ свих људи.

Спасење је било потребно свима, што видимо из митологије многобожачких религија и мистерија, које показују само тежњу за избављањем без тачних и правилних представа о самом Избавитељу. Израиљски народ је у том погледу био у завидном положају, зато што су му старозаветни пророки прорекли не само када ће се у његовој средини јавити Спаситељ света, него и какав ће бити. На жалост, историјске прилике су учиниле да је Израиљ временом заборавио пророчке речи, па је створио себи другу представу о Месији, представу која му се више свиђала, а која није одговарала Божијем промислу. Губитак политичке слободе и тубинска, паганска власт, изазваше у народу жељу за политичким ослобођењем и обновљењем Давидовог царства. Изабраним и светим народом Божјим владала је многобожачка Римска империја. Јеврејин, који се клонио сваког до-дира са многобошћем чувајући своју чистоћу пред Јахвеом, трпео је над собом власт нечистих. Та мука је обузела сву његову свест и он је свом душом желео да се само тога ослободи, заборављајући да му је потребно једно друго ослобођење, избављење од много горег господара — греха — који не влада само над телом него и душом људском. И када је дошао Спаситељ и објавио почетак нове ере, небеског и духовног царства, изјављујући да његово царство није од овога света, да није дошао да изврши политичке реформе и поново оснује славно Давидово царство, јудејске старешине рекоше: онда нам не требац, нама је потребан цар који ће отерати Римљане, нечисте, да не обесвећују више нашу свету земљу. Тако су говорили јудејски јерарси и народне старешине — жељни светске власти и славе. А убоги народ, који у светским стварима мало ужива, осетио је у Спаситељевој личности нешто необично, добро и благо, што људске душе блажи као неки божански мелем. Тако су, дакле, људи у Изабраном народу према Исусу заузели различити став, који ће доћи до пуног изражaja о празнику Пасхе, последње Исусове Пасхе у Јерусалиму.

Спаситељ је добро знао шта људи мисле о њему и зато је назвао блаже-

ним и срећним оне који су га примили и у њега поверили, а тешку казну предочио непријатељима истине. И када је на данашњи дан хтео да уђе у Јерусалим, погледао је Свети град, болно уздахнуо мислећи на зло које се у њему угнездило, и заплакао осетивши сву трагику предстојећих догађаја до којих ће довести заслепљеност његових саплеменика. „Јерусалиме, Јерусалиме, који убијаш прореке и засипаш камењем послане тебе, колико пута хтедох да скупим твоју децу, као што квочка скупља своје пилиће под крила, и не хтедосте. Ето, оставља вам се ваш дом пуст. Него кажем вам, одсад ме нећете видети док не речете: нека је благословен који долази у име Господње“ (Мт. 23: 37—39). А када је са ученицима погледао Јерусалимски храм, изрекао је страшну судбину која му предстоји: „Неће остати овде ни камен на камену који неће бити порушен“ (Мт. 24:2). Овим потресним речима о разорењу храма и Јерусалима завршен је Месијин јавни рад.

**Радост и жалост обележавају овај празник.
Радост што се на нашем видику појављује спасење и наслеђе Божјег царства, а жалост што се до тога циља долази путем страдања.**

Свечаним Исусовим уласком у Јерусалим наступа нов обрт у његовом животу; завршиће се његовом смрћу на крсту — на коју је био спреман. Али пре смрти Исус жели да се пред народом и целим светом објави као Месија, не обазирући се на завист и mrжњу јудејског високог свештенства и народних старешина, који су били сушта супротност поклицима народа. Овом приликом Исус не задржава нити ућуткава народ, не противи се начину на који га поздрављају. Јер, ако би неко њихова уста затворио, камење би проговорило, — као што је стварно и проговорило приликом његове смрти. За Исусом је ишло много народа још од Јерихона. То су били људи који су хвалили Бога због чуда која су видели. Њима су у сусрет изашли из града побожни становници Јерусалима и ходочасници придошли из различитих земаља.

Христов улазак у Јерусалим био је једна врста тријума, али нимало налик на тријумфе светских владара. Народ му је указивао царске почасти, али није имао скупоцене тепихе да простре пред њим, већ само своје скромне ограђе и палмове гранчице, симбол победничке радости. Посипање пута зеленим гранчицама и простирање горњих хаљина по путу, био је на истоку уобичајени начин одавања почасти приликом дочека владара. А Исус се овом приликом понашао онако како се држао за све време свога јавног рада. Није само објављивао своје царство, нити сам за себе тражио од других власт. Али ни своје царство достојанствено није одрицао, већ је хтео да покаже Светом граду шта му Бог чини овим његовим доласком. Крст који га тамо чека, разјасниће целом свету шта је Бог у Христу људима даровао.

Требало је да се испуни Захаријино пророчалство о доласку Месије као цара мира, који неће јахати на неком расном и помамном коњу већ на магарцу, оличењу скромности и сиромаштва. У религиозне сврхе су употребљаване само животиње које још нису биле упрегнуте за вучу. Зато Месија улази у Јерусалим на магарету на ком још нико није јахао. Овакав начин путовања је за њега био посебно погодан да покаже његову царску службу, у којој је царско достојанство било спокојно са сиромаштвом и смерношћу. Јашући на магарету Исус одбија јеврејска месијанска очекавања, дајући им и овом приликом на знање да не долази као светски владар, да његово царство није земаљско већ духовно, царство мира; тиме је и све будуће генерације поучио да од њега не очекују никакву земаљску власт нити земаљска блага. Оно што нам Христос даје далеко је од сваке светске сile и светског сјаја.

И дан свечаног Христовог уласка у Јерусалим није био стучajan, него одређен древним прасликама и пророчанствима. Као антитип пасхалног јагњета Исус је ушао у Јерусалим истога дана када се пасхално јагње морало бирати и припремати за клање. Првога дана Страсне недеље чисто, безгрешно и свето Јагње Божије улази у Свети град да се пред целим на-

„Осана сину Давидову! Нека је благословен који долази у име Господње!
Осана на висини!” (Мат. 21:9)

УЛАЗАК ХРИСТА У ЈЕРУСАЛИМ — ЦВЈЕТОНОСИЈЕ, Новогородска икона крај 15. и почетак 16. века

родом објави као обећани Месија. Страдањем невине, безгрешне жртве требало је да се спасе човечанство свога најстрашнијег непријатеља и истовремено победи свака људска философија која није у стању да увиди шта је велико и силено пред Богом. Невина жртва и страдање праведника је нешто са чим се људска логика не може помирити.

Човек је склон да очекује корист од сваког свог рада па и од вере. Но кад би сваки верни и праведни човек одмах примао награду за своју веру, многи би увидели да је вера уносна ствар и веровали би рачунајући на награду на овом свету. То би била нека прорачуната вера, која пред Богом не би имала вредност вере. Бог жељи чисту веру, веру страдалника који верује и поред свих животних недаћа; верује да би их могао поднети и свој мир наћи у Богу — једином

деваоцу истинског мира и блаженства. Стога праведник на овом свету страда, зато и Исус, најправеднији и најсветији добровољно страда жељећи да покаже људима да нема ничег јачег и силијег од свесне и невине жртве. То је пред Богом велико. И тако страдање је по људском схватању нешто сасвим негативно, а за наш духовни живот позитивно, јер јача и величи веру и спасава од греха. Да је то тачно видимо по томе што најјачу и најчистију веру налазимо код страдалника, мученика и подвижника. У том смислу нам и апостол Петар упућује ове речи: „Кад је, дакле, Христос пострадао телом, наоружајте се и ви истом мишљу, јер ко је пострадао телом престао је да греши, — да преостало време живота у телу не проживите више по људским пожудама него по Божијој вољи” (1. Петр. 4: 1—2).

Исус је ушао у Свети град кроз такозвана Златна врата праћен и поздрављен од одушевљеног народа. Пред храмом је сјахао са магарета, док је народ стално понављао месијански поздрав „Осана сину Давидову! Благословен је који иде у име Господње! Осана на висини“. Давид је био Христова праслика, а његово царство праслика Христове цркве. Овим поздравом је Богу дата слава и част што је људима припремио мир и спасење. А старешине јеврејског народа и њихови јерарси слушајући ове речи морали су увидети да им је сав труд и рад против њега био узалудан.

Радост и жалост обележавају овај празник. Радост што се на нашем видику појављује спасење и наслеђе Божијег царства, а жалост је ипак позитивна и велика, јер не води људе у очајање, него их упућује Спаситељу и Утешитељу. И кому приђе и поздрави га речима „Осана Сину Давидову“, његова ће се жалост претворити у радост и он ће увидети да се хришћански живот, ма како мучан био, ипак завршава победом и радошћу.

Др Емилијан Чарнић

Велики петак

Прег тајном Христових страдања

овога часа што је за мир твој! Али је ово сада скривено од тебе“. Јерусалим не види где му је спас и у чему је његов мир. Од његових очију скривен је спасоносни смисао овога дана. „Јерусалиме, Јерусалиме, који убијаш пророке и засипаш камењем послане теби! Колико пута хтедох да сакупим чеда твоја, као што кокоши сакупља своје чилиће под крила, и не хтедош!“ (Мт. 23:27).

Знајући све ово Спаситељ је био тужан, док су сви други били радосни. Уред заглушијућих радосних поздрава и усклика: Осана, упућених Њему — Он чује и одјек мржње: Распии Га! У часу највеличанственијег дочека и величања Његов слух чује ехо вриске разјарене светине окунућене пред Пилатовим преторијем, која узвикује: Распии Га, распии! Све ово Он чује у близкој будућности и са величанственим спокојством прима.

Спаситељев свечани дочек и улазак у град Јерусалим, збунио је Његове непријатеље. Они су Га очекивали да би испунили своје планове: да Га ухвате и убију, али Га овако нису очекивали. Због свега овога они су утучени и поражени. Куда да беже од одушевљеног заноса раздраганог народа. Зар да дозволе да им у овој пометнији пропадне власт над народом! „Ето, свет оде за Њим“ (Јн. 12:19), говорају у себи.

Непријатељи Христови се брзо прибрају и журе да што пре изврше своју намеру: да ухвате Исуса. У противном, цео ће народ поворвати у Њега, иохи за Њим, а њих оставити.

Спаситељ хита у град Јерусалим, у страдање и смрт, да принесе савршену жртву ради спасења, да би Светлост засијала пуним сјајем, да би свету објавила да је тама не може обузети. А Његови непријатељи журе на преступ који ће их уништити.

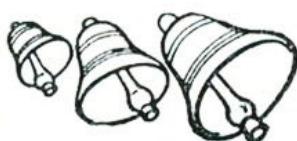
Видевши град, Спаситељ ће жао, растужи се и сузе велике жалости потекоше из Његово божанско лице. Он види блиске и далеке дане тога града. Он види и чује оно што је за остале скривена тајна блиске и далеке будућности. Он види близку и далеку будућност Светог града и зато је Његово срце тужно. Он чује будућу тутњаву разарања: камени зидови падају, храм се руши, не остаје ни камен на камену. Помрачује се слава гордога града. У страшном ужасу и разарању његови становници избезумљени беже да би се спасли.

Зашто ће такав тужан и страшан удес постићи град Јерусалим? Зато што није познао време када је био посвећен са благословом Спаситеља, а што ће сазнати тек усред страдања, ужаса и разарања. „Кад би ти знао

време пролази и час одмазде наступа, а Његови непријатељи не знају да је Он Син Божји. Они не могу да проникну у тајну Христове борбе, која није борба против њих — већ против зла чија су оруђа они постали. У тој борби зло треба да буде побеђено страдањем Богочовека, да би човек био ослобођен греха и смрти и био приведен Богу.

И, ево, Господ хита, јер се час Његовог спасоносног служења, кроз страдања, приближи. Зато устадоше против Њега садукеји и книжници са Иродом на челу. Устадоше и све народне старешине из страха за своје положаје. Устаде против Њега и Пилат, римски намесник у Јерусалиму, из страха за свој положај. Устаде против Христа и гомила јерусалимска, која Га је пре неколико дана радосно дочекала и поздравила као Цара. Устаде и Јуда један од дванаесторице ученика, који свога Учителя и Господа предаде за 30 сребрника.

Дошао је Велики петак, дан када је човек осудио Бога на смрт распећем.

По свој земљи
разлеже се глас њихов,
њихове речи
до краја васељење!

Ово је дан
који Господ створи,
кличимо
и Њему се радујмо!

(Пс. 18:4, 117:24)

Тиме је извршен највећи преступ у историји људског рода: „О, како противзаконити скун осуди на смрт Цара све творевине, не застидевши се доброчинства које им напомињаше говорећи им: „Народе мој, шта сам Вам учинио? Зар нисам чудесима напунио Јудеју? Зар нисам исцелавао сваку болест и недуг? Зар нисам вакрсавао мртве једном речју? Шта ми, дакле, данас дајете?... За исцељења ране; за оживљења убијате свога добротвора обесивши га на крст као злоторба; као безаконика, законодавца; као осуђеника, цара свих”... (Стихира Великог петка).

Крунисан, поруте ради, венцем од трња које задире дубоко у чело; наговарен огромним дрвеним крстом, везан и вођен на губилиште, Христос посустаје од умора, обасиран стално хулама и клеветама светине. Притискивани теретом крста, измучен, Он често пада на путу ка Голготи. Сва пакост и мржња адских сила наруга му се у жељи да оскрнави Његову певност и безазленост. А то је доказивало да се врши не дело правде и правничности, већ дело пакости и освете. Ту су се светиле оне ниске душе које је Спаситељ изобличавао и жигосао због њиховог греха и безакоња. У њиховим душама стално су биле присутне Његове речи: „Тешко вама, књижници и фарисеји, лицемери, што од људи затварате небеско Царство; јер ви не улазите нити дате да улазе који би хтели. Тешко вама... што једете куће удовичке и сиротињске... тешко вама што сте као окречени гробови... тешко вама, вођи слепи... (Мт. 23; 13—27). Због ових страшних изобличења јудејске старешине су се светиле Божанском страдалнику. Са дивљом радошћу довели су Га на Голготу. Велики дрвени крст положен је на земљу. Спаситељ, грубо гурнут на њега. Чују се удари гвозденог чекића, којим укуцају клинце у Његове пречисте руке и ноге. Крв шикља и шкропи крвнике и стражу. Најзад усправљају крст и Христос прикован виси на њему. Страшно дело је свршено. Христос је спокојно блед и ћутљив. Страдања су му смртноносна; триљење надчовечанско.

Велика тајна се врши!

О, како скун безаконика осуди на смрт Цара све творевине!

Подивљала светина ликује. Чују се подмукла сатанска добаџивања бедних књижника и фарисеја: „Ако си Син Божији сиби с крста!” Други, ругајући се, добаџиваху: „Другима помаже, а себи не може помоћи” (Лк. 23:35). А страдални Господ чини надчовечанске напоре да све претрпи, молећи се и за Своје непријателе:

Бог је показао своју љубав према нама тиме што је Христос умро за нас кад смо још били грешници (Римљ. 5:8)

РАСПЕЋЕ, Новогородска икона, средина 15. века

„Оче, опрости им јер не знају шта чине!” Његово божанско лице обливиено је крвавим знојем и покривено сенком туге и бола. Његове кротке и безазлене очи повремено бацају поглед на окупљени народ. Из сваког погледа сија небеска светлост и надземаљска чистота, из којих се читају речи упућене неосетљивом и окамењеном народу: „Народе мој, шта сам вам училио?...”

Страшне муке Божанског Страдалника већ су достигле врхунац. Од тога тренутка почиње бунт природе против злочина који се врши: „Сва творевина се измени од страха гледајући Тебе, Христе, како висиш на крсту.

Сунце се помрачи, темељи земље се затресоне. Све је састрадало с Тобом који су све сазда...”

Ужасне муке Голготског Страдалника се завршавају. Последни пут отвара очи к небу и из гласа узвикује: „Оче, у руке Твоје предајем дух Свој”, и издахну. Страх и трепет обухвати све. Преплашена светина бежи у град. Настанде општа пометња у Јерусалиму. Цепање завесе у храму, на светињи над светињама, за Јевреје је био рјав предзнак. Свуда се чује уздах. „Завеса у храму је поцепана. Савез Бога са Израиљем је прекинут. Народ израиљски биће жестоко кажњен”. Многи враћајући се са губилиш-

та, ударажуји се у прса, ӯзвикиваху: Сагрешисмо, Господе, пролили смо неvinu крв, оправти, оправти нам, Боже Израиљев! И капетан страже, стојећи под крстом, посведочи да је Голготски Страдалник заиста Син Божји.

Јуда, Његов издајник, видевши све што се дододи на Голготи, отиде у храм и баци новце првосвештеницима, и изгуби се у помрчини. У страшном очајању изврши самоубиство. Тамо у мраку, крај губилишта, апостол Петар на коленима, бије се у труди, чула косе горко јадикујући што се беше одрекао Христа. Недалеко, са сломљеним срдцима и пригушеним јецајима, стоје препланене побожне жене ужаснуте гледајући страдања Господа и Бога свога. У непосредној близини под крстом стоји апостол Јован, веран и одан ученик, кога Исус љубљаше, састратава заједно са својим Учителем.

Крај ногу Спаситељевих је Његова Пресвета Мајка, којој муке њенога Сина раздиру пречисто срце. Она чини надчовечанске напоре да њено срце све издрижи као што јој некада у храму прорече св. Симеон Богопримац. Она, као Богомајка, гледајући страдања свога Сина, баца се у подножје крста, грли Његове окрвављене и пречисте ноге, љуби их и сузама умива. Слика ужаса раздире свако неvinу срце; потреса безазлену душу, обеснажује чиста осећања, јер то Господ страда ради мене, теби и свих нас!

Клањамо се страдајима Твојим, Господе!

Драгослав М. Степковић

У земаљском животу Цркве нама је дат само предукус будуће вечне радости.

Свето причешће је Света тајна присуства васкрслог Господа у нашој средини.

Од Васкрса до Педесетнице

Дани између Васкрса и Педесетнице сматрају се врхунским празничним данима православне црквене године. Дани Ускршијег поста су прошли. Христос је васкрсао из мртвих. Црква је пуна светлости Његовог божанског живота. Нама остаје само да се наслављујемо у радосном слављу Његовог божанског присуства.

Међутим, при свему томе, жалосна је чињеница што то не бива тако. Обично се супротно догађа у неким православним црквама. За време Ускршијег поста ми изградимо извесне духовне елементе и уместо да их у току педесет дана, од Васкрса до Духова, извршујемо, после завршних речи ускршијег богослужења долази до застоја.

Добијамо, понекад, утисак да све што је постигнуто у Великом посту и Страсној седмици сада је изгубљено. Сва искуства, стечена са Христом, победоносна и жива, као да су заборављена. Ми смо се повратили „нормалном животу”.

Период између Васкрса и Педесетнице — Духова је изванредан период. Он почиње Светлом седмицом иза Васкрса, када се пасхална (ускршија) литургија служи свакога дана.

Затим долази Томина недеља најављујући нама, заједно сакупљенима у Цркви, појаву Господа, „када су биле затворена врата”.

Потом долази Недеља мироносица и ми још једанпут чујемо песме Великог петка, али оне сада у контексту Васкрсења звуче победоносно. А затим се, даље и даље, настављају догађаји из Јовановог еванђеља који дају тон осталим данима Педесетнице.

Ту је Недеља о раслабљеном која нам говори да смо ми такође исцељени Христом када смо уроњени у воду крштења, умирући и вакрсавајући са Њим у новину живота.

Ту је Преполовљење Педесетнице које нас подсећа на „пијење воде истинитог богослужења”, новога живота у Господњем царству, која избија у нама од Духа Христова, Духа Господа вакрслог из мртвих.

Ту је Недеља о слепорођеном човеку, дар просвећења свима људима, да би видели и знали циљ живота кроз победу Христа Месије.

Затим долази Вазнесење, завршетак Христовог богочовечанског живота на земљи, Његов улазак у божанску славу, место с десне стране Богу Оцу, и узношење наше природе са Њим у дубини божанства.

И, најзад, празнујемо „велики и последњи дан” — Педесетницу: долазак Светога Духа на нас, „печат” и „обећање” и божанска „гаранција” присуства Божијег царства у нашој средини; рођендан Хришћанске цркве у историји света.

Свака недеља од Васкрса до Педесетнице је једно духовно искуство тајне и победе Христове. Свака недеља има своју тајанствену пасхалну тему. Ту је вода која обухвата свакога појединца из Еванђеља: бања — паралитичара (Јован 5:1—15), извор — жену Самарјанку (Јован 4:5—42), помазање и прање очију — слепорођеног човека (Јован 9:1—38). Све је то ради нас. То нам говори о нашем искуству у Цркви вакрслог Господа. То нам сведочи о нашем сопственом прању и помазивању, нашем сопственом јелу и пићу, нашој сопственој смрти и вакрсењу са Њим.

УЛАЗАК У РАДОСТ ГОСПОДА

Све што је могуће треба учинити како би се у Цркви сачувало ово благодатно и погодно време од Васкрса до Педесетнице. Ми треба само да пратимо живот Цркве и да уђемо у радост Господа.

Цео живот Цркве током ускршијег периода је, пре свега, испуњен песмама и службама Христовог вакрсења.

Цео живот Цркве током ускршијег периода испуњен је песмама и службама Христовог вакрсења у којима се доследно показује присуство победе живота и одсуство жалости.

Ускршњи тропар Христос воскресе... присутан је на сваком богослужењу. У нашим молитвама ми доследно показујемо присуство победе живота и одсуство жалости. Одежде, цвеће, химне и читања, цела атмосфера Цркве нам указује да нас Света пасха води Педесетници — Духовнима. Нама остаје да се у све ово укључимо и живимо.

УЛАЗАК У ЈЕДИНСТВО СА ГОСПОДОМ

Друго, ми морамо наставити, током овог времена, да улазимо у јединство са васкрслим Господом, остајући са Њим у пасхалној гозби божанствене литургије. Морамо разумети једном засвагда, да Свето причешће није тајна која је везана искључиво за Ускршњи пост и појање. Она није Света тајна покајања. Она је Тајна присуства — присуства васкрслог Господа у нашој средини. Има ли бољег и савршенијег времена за сусрет са Њим и остајање са Њим од дана који прате Његово васкрсење, када Он остаје са нама и отвара нам тајне Божијег царства.

ЖИВИМО ДУХОМ ВАСКРСА

Треће, ми морамо учинити свестан напор да сачувамо у животу дух Васкрса у нашим домовима.

То значи, да наше домаће молитве морају такође задржати дух Васкрса. Ускршњи тропар Христос воскресе... треба да се чује у нашим домовима изјутра и увече, у време јела и за све време постпасхалног периода уопште.

И, па крају, ми морамо гледати у правду Педесетнице, очекујући долазак Светога Духа. Ми треба да се припремамо за сусрет са Њим. Он ће „доћи и уселити се у нас“. Он ће нас чувати вазда у присуству Христа и Бога Оца. Он ће са Исусом учинити нас синовима Божијим, наследницима Небеског Царства. Он ће нас оснажити да живимо животом који нам је Христос даровао, власкрунувши из мртвих.

Време од Васкрса до Педесетнице је необично дивно време, најлепши период у целој црквеном години. Чувајмо га усрдио и достојно Господа, који нам га је даровао.

ПЕДЕСЕТНИЦА — ПРАЗНИК ЦРКВЕ

Педесетница је празнични дан Цркве, јер тог „последњег и великог дана“ она слави силацак Светог Духа, Утешитеља, који је, уистину, Њен живот.

У први дан недеље, врло рано,
када је сунце изашло,
довоше на гроб. (Мк. 16; 2)

МИРОНОСИЦЕ НА ГРОБУ, Новогородска икона, крај 15. почетак 16. века

Свети Дух, који је почивао на апостолима, борави свакда у Цркви, испуњавајући сваку њену акцију, све њене тајне и молитве, обнављајући сваку душу која у Светој тајни крштења долази у Цркву.

Циљ црквених празника је многострук. Сваке године, Црква опет и опет иде тајанственим путем земаљског живота нашег Спаситеља, путем његовог оваплоћења, служења, чудеса, његове спасоносне смрти, власкруња и прослављења. Као што се у Светој тајни евхаристије (причешћа) ми не сећамо само Последње вечере, већ исто тако нашег учешћа у телу и крви Господа нашега Исуса Христа, које нам је дато као искуство, у свако

време изнова, као духовна тајанства на стварност догађаја кога се сећамо. То наше сећање догађаја, и узимања учешћа у њему, је заиста божанско-човечански живот Цркве и у Цркви; то је она радост Цркве која даје циљ нашем земаљском постојању.

За време оне велике и страшне ноћи Страсне седмице, ми смо сахранили себе заједно са Христом да бисмо могли власкрунти са њим. У православној служби Власкруног јутрења ми смо „одвалили камен са врата гроба“ и ушли смо у неисказану радост Празника над празницима. Само те ноћи, у току целе године, ми смо објавили стварност доживљаја радости

Христос устаде из мртвих

(1. Кор. 15:20.)

Заиста устаде Господ!

(Лк. 24:34.)

„почетка другог — вечног живота”, „радост Христове победе широм света”, „славу Његовог царства” које је дошло у сили.

Царске двери нису затворене, поклони метанија се не врше, сва читања су стављена у страну, службе за умрле се не врше — „јер ниједан од мртвих није остао у гробу” — за један тренутак сви болови и жалости света су заборављене.

Сила греха се не осећа на нама, јер, као да је историја света закључена, а тиме затворен и наш пут у историју, будући да су врата раја већ отворена за нас. Четрдесет дана, премда не са истом јачином, ми живимо у радости Васкрса. Црква, за све ово време, даје нарочито обележје присуству васкрслог и прослављеног Господа не-певајући молитву за силазак Светога Духа — „Цару небески...” Али вечна Пасха ће доћи само са другим доласком Христа. У земаљском животу Цркве, нама је дат само предукус. Нама је, у садашњем времену, дато искуство будуће вечне радости. Спаситељ је победио свет, а ми ћемо постићи победу у Њему и са Њим.

У Триоду, васкрсни период у црквиној години се завршава празницима Вазнесења и Педесетнице, који нас преносе у једину другу област црквеног живота. Од небеске радости Васкрса ми долазимо нашем земаљском животу, нашем земаљском следовању Христа.

Међутим, на нашим земаљским путевима, ми никоје остављени сами. Апостоли су се вратили у Јерусалим са Маслинске горе са „всеком радишћу”. Та радост је била у вези са осећањем Светога Духа (Јован 14: 17—19). Његово обећање, Његов нови састанак и живот са Христом, испуњен је на Педесетницу. Свети Дух је сишао на апостоле и Црква Новога завета је рођена — Црква, Тело Христово, у коме Христос невидљиво живи, храни нас бесмртном храпом, спаја нас везом љубави и остаје са нама све до краја света.

Овај празник Цркве је заиста празник Свете Тројице, јер у њему нам је дата пунота откривења Свете Тројице у свету. То је празник Цркве, јер је ово откривење било дато Цркви и у Цркви. Само у Христовој Цркви нам се открива Отац и само Црква сме да се усуди да свемоћног Бога и Створитеља зове „Оче наш”. Само је Црква живо Тело Христово — Тело Сина Божијег. И, на крају, само нам је у Цркви Духом Светим дата пунота знања о Богу и заједници са Богом, јер Дух Свети борави у Цркви. Зато је цео живот Цркве једно непрекидно слављење „свете, једносушаствене и нераздељиве Тројице”, јер нам је Дух Свети открио да је живот вечни у томе „да познају јединог правога Бога и Исуса Христа, који је и Њега послао”.

Вечита стварност, као што је горе описано, откривена је у служби овога дана, једној од најбогатијих служби Православне цркве. Било би немогуће опртати све песме и молитве и протумачити дубину њиховог значења. Држимо се њихових главних облика и покушајмо да остваримо њихове нарочите особине.

Две главне теме прожимају целу службу ових дана: у једну руку, то радост поводом доласка Светога Духа, Његово присуство у Цркви и откривање Његове делатности, као и објављивање Свете Тројице. У другу руку, ми ћемо наћи молитву Светоме Духу да дође и борави у свакоме од нас, да нас очисти и доведе у радост и пуноту празника.

Свеноћно бденије почиње свечаним позивом за слављење: „Педесетницу

празнујемо и долазак Духа, и рок обећању и испуњење наде. Колика тајна, како ли велика и часна!”. Због доласка Светога Духа откривена је пунота Цркве. „Све дарива Дух Свети, точи пророчанства, поставља свештенике, неуке научи мудrosti, у рибари-ма показа богослове, скupља сав сабор црквени”. Стихире на „Господи возвах” завршавају се стихиром византијског цара Лава Мудрог (Х век): „Ходите, народи, поклонимо се трииностасному Божанству”. У овој стихири је православно учење о Светој Тројици стално утврђено.

У три читања из Старога завета (Бројеви 11:16—17; 24—29; Јониј 2:23—32 и Језекиј 36:24—28) ми слушамо старозаветна пророштва која се односе на Светога Духа. Ми смо научили да је старозаветна црква очекивала дан када ће Господ „излити од Духа свога на свако тело”, дан када ће све људе начинити пророцима, због чега је свет и био створен и то је оно очекивање које је испунило Нови завет.

У стихирима на „стиховије” је наплашено да свет није разумео тајну Педесетнице и да неуки људи нису знали „силу Светога Духа који беше, Господа у апостолама. Зато када променише језике, држаху их да су писани”. Црква није од овога света, зато ће Црква за оне изван ње бити увек „стена саблазни Јудејима, а лудост Грцима”. Сада, по први пут од Велике суботе, ми чујемо молитву која се непрестано понавља и са којом почиње свака служба „Царе небески, Утешитељу, Душе истине... дођи и усели се у нас...” Цео црквени живот је тако рећи једно призивање Светога Духа, тежња за стицањем Њега (Серафим Саровски).

Радост и свечаност празника расте у току јутарњег богослужења, на сједалицима, после катизми, јер се радосна потврда да „нађе светлост Утешитељева и просветли свет”, двапут понавља. Полијелеј, каћење цркве, која је осветљена многим кандилима, прокимен и читање Еванђеља, увек чини врхунац службе — њен свечан и радостан тренутак.

У Еванђељу дана, Јован 20:19—23, празник се представља као празник

Цркве, која је божанске природе, њеног ауторитета и сile у свету. Спаситељ, пошто је дао мир апостолима, послao им је Духа Светога, као што је и Он био послан од Оца. „Рекавши то, надахну их и рече: примите Духа Светога. Којима оправстите грехе — оправштају им се; којима задржите — задржани су”. И опет молитва „Цару небески” — наш одговор на божанске дарове. У наставку су отпевана два канона у коме су опет и опет изражени смисао и радост празника, сваки пут са новим нагласком, са новом љубављу и благодарношћу.

Бденије се завршава дивном, снажном и изражајном стихиром на „хвалите”, која као да дозива опет „силни ветар” у којем је сишао Свети Дух „у Давидову граду”, страшна тајна овога догађаја, ове буре која је обновила свет.

У антифонима литургије објављена је своопштост апостолске проповеди, која је била осветљена Духом Светим, васељенским значењем празника, обећањем целог света од стране Светога Духа и утехом која долази: „Нека ти Господ дà по твом срцу...”

Посебно обележје литургије на дан Свете педесетнице је то што се одмах после ње наставља вечерња служба, која се обично зове „молитвом клечаша”. Ово вечерње означава прелаз са прве главне теме — радости поводом доласка Светога Духа — на другу тему: молитву да се Свети Дух усели у нас, за Његову помоћ у нашем земаљском животу. Јектенији су додате смерне прозбе „за народ који овде стоји и чека благодат Светога Духа”, „за укрепљење у вришењу онога што је Богу угодно”, „за оне којима је потребна помоћ од Њега”. У стихирима на „Господи возвах” опет се понавља хвалитна стихира са бденија (Преславнаја днес...) а у великом прокимену „Који Бог је велики као наш Бог...?” још једном долази до изражавајућа радости. Али одмах после прокимена, позива се народ на клечаше. Ово прво савијање колена (клечаше) после Вакрса означава завршетак Триода, чињеницу да Црква сада улази на „узан пут” борбе и на тешка дневна стицања Светога Духа. Зато у свој првој молитви, ми приносимо Богу наше покајне и умножене молитве за оправштај грехова, а што је први услов за улазак у Царство, у савршену радост.

У другој молитви молимо се Светоме Духу за помоћ, да нас Он научи како да се молимо и да идео правим путем, да нас Он осветљава у мрачним и тешким ноћима нашега живота. И, на крају, у трећој молитви сећамо се наших отаца и браће који су преминули и завршили своје земаљско путовање, али који су уједињени са нама у вечној љубави Цркве. Свакој од ових молитава додате су обичне вечерње молитве. Опет почиње историја света у којој Црква путује.

У овој ноћи испријатељи, чекајући нас, желе да нас преваре: искушењима, читавим бременом греха у нашим немоћима. Радост Вакрса је потпуна и ми опет треба да чекамо зору вечитог дана Христовог царства. Зато се на коленима и молимо за помоћ и заштиту, да бисмо могли да провемо ову ноћ и стигнемо до јутра. Међутим, као што знамо нашу слабост, ми исто тако знамо и радост Светога Духа који је дошао, ми знамо да нисмо остали сирочад.

Отпуст на крају вечерње службе односи се на сведочанство Спаситељево да нисмо сами: „Христос, истинити Бог наш, који је, снисходећи се из Очевог паруџа, узео на себе сву човечанску природу и обожио је, а после тога опет отишао на небеса и сео са лесне стране Бога, Оца, па на своје свете ученике и апостоле послao божанско и Светог Духа... њиме је њих просветио, а помоћу њих цео свет...”

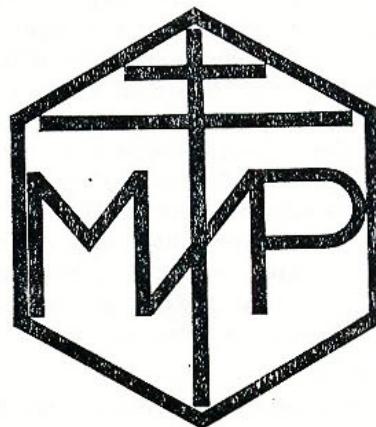
На повечерју тога дана се пева посебан канон Светоме Духу, у којем смо поново искусили празник Њего-

вог доласка и Његовог боравка у Цркви. Значајно је да су сви „ирмоси” канона, изузев првог, узети из божићног канона. Доласком Светога Духа испуњено је све што је почело онога дана када је Реч постала Тело (Јован 1:14). Христос је био рођен, а сада Дух Свети сипаји као да се Христос враћа к нама, који „јесте и биће” у Цркви са нама заувек.

Било би немогуће набројати све појединости из службе посвећене празнику Педесетнице, које су испреплетене у једној савршеној хармонији, помажући нам да осетимо дух Светога Духа. Ова хармонија нам се открива потпуно у литургији — у нашој заједничкој благодарственој служби. Као што смо рекли, празником Педесетнице се завршава Триод и ми улазимо у „обично годишње доба”. Међутим, за Цркву нема обичних дана. Свака недеља има свој циклус, који се завршава својим сопственим малим Вакрсом — Недељом.

Црква увек живи божанско-човечанским животом. Небо и земља, обећање и испуњење су тајанствено сједињени у Њој. На празник Педесетнице украсавамо наше цркве цвећем и зеленим гранчицама, јер је Црква заиста једно увек зелено дрво. Зато у прву недељу после Педесетнице славимо успомену на све свете, чија је светост слава Цркве и сведочанство Светога Духа, који је увек присутан у њој. Жivot Цркве је вечна Педесетница, вечни долазак Светога Духа и „ако је ко жедан, нека дође к Њему и нека пије”.

Протојереј
др Александар Шемањ

Дајем вам свој мир
— не какав свет даје.
Нека се не узимираје
ваше срце
и нека не страхује!
(из Еванђеља Исуса Христа
по Јовану, глава 14:27).

Одговор Еванђеља на питања науке

Питања живота, света и човека постaju све тајанственија што се више изучавају. Кроз сву своју историју човек је желео да нађе одговор на њих. Он их прво решава митолошки, па филозофски, теистички, спиритуалистички и материјалистички. Сократ је сматрао за глупост да човеков ум зна оно што је по природи недоступно људском сазнању. Бекон, отац савременог позитивизма, је рекао? „Онај ко попије мало знања из његова суда, тај бежи од религије, а онај ко испије тај суд до дна, поново се враћа религији”. То значи да површиност људског знања води у научно сујеверје и лаковерје. „Предмет филозофије исти је као и предмет религије” — каже Хегел. Није узалуд Кант говорио: „Две ствари изазивају моје дивљење, и то све више, што чешће и дуже о њима размишљам — то је звездано небо изнад мене и морални закон у мени”. Наука не искључује религију, јер се тајанствени свет не може обухватити њеним границама. По Његошу сва знања земаљских мудраца су „нијемо наречје и поглед мраком угашен”. По њему човек је велика тајна:

„С тачке сваке погледај човека, како хоћеш суди о човеку — тајна чојку човјек је највиши”.

Човек је тајанствен јер припада и материјалном и духовном свету. „Ми смо искра у смртну прашину, ми смо луча тамом обузета” — каже Његош.

Библија назива орган религиозног осећања „срцем” или „духом”. У филозофији је важно умно образовање, у религији човек мора да буде као дете: „Хвалим Те, Оче, Господе неба и земље, што си ово сакрио од пре-мудрих, а казао си простима” (Мт. 11:25). Када је апостол проповедао религију Атињанима, он је, пре свега, указао на непознато у дубини људског знања. То неизвесно назвао је „непознатим Богом”. Непознати Бог је Бог Отац, а ми смо Његова деца.

Истине Откривења су иза граница науке. То није само знање већ и осећај стварне везе, Истина људског срца. Зато апостол Павле упозорава: „Браћо чувајте се да вас ко не зароби филозофијом и празном преваром, по казивању људском... (Кол. 2:8). До појаве Богочовека човек и свет били су тајна. Он је најсавршеније решио проблем Бога и човека — показао нам је у Себи Бога и показао нам је човека у његовом савршенству. Јубав је суштина Божија и она је кључ за решавање вечних проблема — „Сваки који има љубав од Бога је рођен, и познаје Бога... (1. Јн. 4:7).

Богочовеком је решен проблем живота: „А ово је живот вечни да познају Тебе јединога истинитога Бога, и кога си послao Исуса Христа” (Јн. 17:3). Проблем смрти је најмучнији проблем који је мучио човека. Од тога како је човек прилазио овом проблему зависио је и његов начин живота, његов однос према свету и према другим људима. Овај проблем није решен у дохришћанској периоду. Њега је решио Богочовек својим Власкрсењем. Зато је Власкрсење највећи догађај у историји. Господ Исус Христос каже за Себе: „Ја сам Власкрсење и Живот — који верује Мене ако и умре живеће. И ниједан који живи и верује Мене неће умрети довека” (Јн. 11:25—26).

Човека у животу стално прате искушења и тешкоће. Човек је проузроковао смрт, а она је извор свих мука и невоља. Узрок смрти је грех. Робовање греху телом и душом одводи у смрт из које се не власкрсава.

Господ Исус Христос нас позива: „Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени, и ја ћу вас одморити” (Јн. 11:28). Узрок наших искушења је ђаво који влада државом смрти (Јевр. 2:14), који се противи Божијем делу (1. Сол. 3:18) и који смета ширењу Еванђеља (Мт. 3:19). Апостол Павле каже: „Наш рат није с крвљу и с телом, него с поглаварствима и властима и с управитељима tame овога света, с духовима пакости испод неба” (Еф. 6:12). Благодат Божија помаже човеку у савлађивању зла. Сам човек без помоћи Божије је немоћан. Оружје у борби против зла су хришћанске врлине. Апостол Павле даје савет: „Умртвите удове своје који су на земљи: блуд, нечистоту, сладострашће, злојељу, лакомство, гнев, љутину, пакост, хуљење и ружне речи” (Кол. 3:5,8).

Како можемо разликовати доброг од злог духа имамо упутства у Светом писму: Сваки дух који признаје да је Исус Христос оваплоћен Бог —

од Бога је; сваки пак дух који не признаје да је Исус Христос оваплоћен Бог, није од Бога — него од ђавола (1. Јн. 4:2—3).

Богочовек је победио смрт и тиме човека учинио бесмртним. То што људи и даље умиру телесно не треба да нас збуњује. Ап. Павле каже: „Сеје се тело смртно и оно расте у тело бесмртно” (1. Кор. 15:44).

Постављањем идеала светости (1. Сол. 4:7) Бог је учинио човека величанственим и бесмртним. Еванђелским императивом — „Будите савршени као што је савршен Отац ваш Небески” (Мт. 5:48), човеку је постављен висок циљ. Да ли ће ово човек прихватити зависи од његове слободне воље у којој се огледа величанство човека.

Која треба да је највећа брига човеку? Спаситељ је одговорио: „Иштице најпре Царства Божијега и правде његове...” (Мт. 6:33). „Царство Божије није јело и пиће, него правда и мир и радост у Духу Светоме” (Рим. 14:17). Живећи поштено, праведно и побожно човек доживљава Царство Божије у себи као апостол Павле, који каже: „Не живим ја, него у мени живи Христос” (Гал. 2:20).

Наука не може решити животни проблем — животни идеал. Наука више истиче самоодржање а Еванђеље самопожртвовање. У борби за самоодржање влада борба јачега. Смрт је неопходност. Ако је смрт неопходност, поставља се питање: има ли прогрес?

У Еванђељу сав морални закон је сажет у две заповести — љубав према Богу и љубав према ближњем. Оне су узајамно зависне једна од друге. Еванђелском заповешћу „Не брините се шта ћете јести, или шта ћете пити, или чиме ћете се обући,... иштице најпре Царства Божијега и правде његове, а ово ће вам се све додати” (Мт. 6:31,33) решава се социјални проблем. Религија је прва која поставља питање добра и зла, правде и неправде. У Еванђељу се каже: „Чувајте се лакомства, јер нико не зависи од изобиља свога богатства” (Лк. 12:15). Беда, угњетавање, експлоатација противрече љубави, братству и богословству. Ранохришћанска апостолска заједница је потпуно применила ове у пракси. „А сви који вероваху беху заједно и имали су све заједно”. „И сви који вероваху имали су једно срце и једну душу, и нико ништа од имања свога није називао својим, већ им је све било заједничко”. „Нико међу њима није био у беди; јер сви који су имали земље или куће, продаваху их

и новац од проданог полагаху пред ноге апостола; и сваки је добивао оно што му је требало" (Дела ап. 2:42—46). Права комуна је била остварена само у хришћанској заједници. Платонове намере нису никад остварене. Хришћанска комуна је остварена на добровољном одрицању, а не на диктатури и насиљном преврату.

И питања смисла и постојања света је решено у Еванђељу: „Кроз Њега би саздано све што је на небу и што је на земљи, што се види и што се не види... све се кроз Њ и за Њ сазда" (Кол. 1:6). „Све је кроз Логос постало и без Њега ништа није постало што је постало" (Јн. 1:3).

Хуманизам је прогласио човека за бога. Човек је „мерило свих ствари“. У том случају мења се однос човека према Богу, према свету и према другим људима. Како човек не може осмислити живот, страдање и смрт, он је пао у идолопоклонство. Човек је „зоон политикон“ (друштвена животиња). Свргнут је са свог божанског тиједестала. Његов пад иде и даље. Из идолопоклонства се рађа фанатизам од кога прети опасност култури и цивилизацији. Култура на латинском језику значи: богоопштовање — богослужење. Из култа проистиче систем вредности који називамо културом. Одређене од богочовечанског јединства и култура и цивилизација умиру. Европски народи су свој улазак у везу са примањем хришћанства.

Историјска је чињеница да се друштво није могло развијати без религије; декаденција религије била је праћена слабљењем морала и пропашћу друштва (Вавилон, Персија, Рим). Ти народи нису били пројекти животворном религијом.

Хришћанска религија је имала снажан утицај на развој науке, уметности и културе, на стварање историје и цивилизације.

Ернест Ренан, чувени француски оријенталиста и критичар, који иначе одбацује сва чуда из Еванђеља, сматра да је Исус с правом назван Сином Божијим. Он завршава књигу „Живот Исусов“ признањем: „Ма шта изненадавајуће донела, светска историја, Исус неће никада бити надмашен. Његово обожавање ће се без престанка обнављати;... сви векови ће проглашавати да ниједан рођен међу људском децом није већи од Исуса“.

J. Јокановић

Кога да обожавамо Творца или творевине?

Допис из Америке

Није ни мало необично ако два човека, сваки за себе, крену кроз свет, прођу истим путем, посете исте земље и градове, виде мање-више исте ствари и по повратку, на питање шта су на свом путу видели, испричају нам различите приче. Један је рецимо видео извесне ствари, које су га веома заинтересовале, освојиле његову пажњу и дубоко се урезале у његово сећање, док је други прошао покрај тих истих ствари и на њих се није ни осврнуо. Шта један човек види и запази, при посматрању свега оног што га у овом свету окружује, зависи од његовог интересовања, његове животне оријентације и његових основних схватања света и живота. Неки људи, при посматрању разних појава у овом свету, виде првенствено Творца овог света, Његову мудрост, величину, свемоћ и свезиње, док други, посматрајући те исте појаве, не виде Творца, већ једино Његове творевине. Следећа два конкретна примера пружају нам јасну слику ових разлика.

Један руски аустронaut, по повратку са свог успешног лета кроз висину, одговарајући на питања радозналих новинара, рекао је између осталог и то: да је он, за све време лета, будним оком посматрао висину и све она што је људско око, у том бескрайу, било у стању да докучи, али да Бога никаде није видео.

Један опет од америчких аустронauta, који су успели да оду на месец и да се отуд здраво кући врате, изјавио је по повратку да је он, за време свог лета, посматрао, на једној страни бескрај висине, а на другој страни ову нашу земљу, која му је у том бескра-

ју изгледала таман толико велика као зрио песка у мору, па га у вези с тим једна мисао никако није остављала: колико мора бити велики Онај, који је ову висину створио и Који њом са толико мудрости и прецизности управља?

У бескрају висине и савршеном почетку, који у њој влада, амерички астронаут видео је Бога. Руски пак астронаут видео је изгледа једино своју летећу кабину, са стотину разних инструмената, које је човек направио и унутра уградио, па је у својим мислима славио и величао тог човека, а кроз њега и самог себе.

Наш прост свет имаје обичај да каже за оне, који не верују у Бога, да су то у већини случајева људи, који су дуго ишли у школу па се „преучили“. Амерички школовани људи не би се ни у ком случају могли уврстити у ову категорију. Америка је дала свету више научника и генијалних проналазача него ма која друга земља у свету, нарочито у области технологије. Једна од главних особина америчких великих и високошколованих људи јесте њихова скромност. Они заслуге и зајмове, који припадају искључиво Богу, никад не присвајају и не приписују себи.

Постоје извесне очигледне и освежочене истине о свету и човеку, које ни један истински мисаони човек никад не покушава да оспори и демантује, а још мање да побијањем тих истине доказује неку своју мудрост и генијалност. У Светом писму се каже да „сваки добар дар и сваки савршен поклон долази одозго, од Оца светlosti...“ (ап. Јаков 1:17). Амерички интелектуалци и научници верују у ове речи и не стиде се да кажу свету да је у њиховим очима Творац већи од Његових творевина.

Апсолутна је истина да су појединачни научници и даровити људи обогатили овај свет хиљадама разних проналазака и тиме учинили наш живот у овом свету лакшим и угоднијим. Али је исто тако апсолутна истина да сваки од тих проналазака није ништа друго већ комбиновани производ човековог ума и градитељског материјала, од Бога створеног. И једно и друго су дар Божји.

Од постанка света па до данас, човек са читавим својим школским знањем и научним искусством није био у стању да створи ма шта ново у овом свету: ни једно ново дрво у шуми, ни једну нову биљку или животињу, ни

једног ситног гмишавца у трави, ни једну нову звезду на небу, ни једну нову длаку на својој глави. Све његове заслуге и сви његови генијални успеси у овом свету саставили су се у томе што је он запослио свој разум, којим га је Бог обдарио, и помоћу тог разума вршио разне експерименте са материјалом, кога му је такође Бог створио и на располагање ставио, па је тако, некад и сасвим случајно, искоњиновао и саставио нешто, што се показало корисним у нашем свакодневном животу. Другим речима, човек-проналазач није створио пишта ново у овом свету, већ је једино успео да открије нешто што је већ постојало, а што људи пре њега нису били у стању да запазе и искористе у своје сврхе.

У природи свих људских бића је да обожавају или Бога, или човека; или Творца или творевине. Ове две категорије јасно су приказане кроз примере двају астронавата, руског и америчког. Сваки иоле мислони човек може лако и без икаквог труда извучи закључак: који од ова два астронавата има здравије погледе на свет и чија су расуђивања о Богу трезвенија, умеснија и логичнија!

Тачно је да човек својим телесним очима не може да види Бога — тако вели и Свето писмо (Јн. 1:18, 1. Јн. 4:12) — али то не значи да се том чињеницом може доказати његово непостојање. Човек не може да види ни електричну енергију, ни радио-таласе, па ипак верује у њихово постојање и користи их у своје сврхе. Осим телесних очију Бог је обдарио човека и духовним очима, које му омогућују да види што његове телесне очи нису у стању. У свету, у коме живимо, човек је непрестано окружен милионима различитих и веома убедљивих доказа о постојању Бога и једино онај, који је духовно слеп, није у стању да те докаже види.

Кога ћемо обожавати, Творца или творевине? Здрав разум каже Творца.

Прота Радиша Пурин

СТО ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ГИМНАЗИЈЕ У КРАГУЈЕВЦУ

Училиште човештва

Крагујевац — јумни центар Србије

Крагујевац је било Шумадије. Гнездо је то чију су мекоћу вековима користили турски и аустријски освајачи. Развијао се на ушћу Петровачке реке у Лепеницу (1476).

Караговица је полако постала Крагујевац. Распознавао се издаљене, прво по минарету, а затим, од 1736. по кубету цркве Светог Ваведења у којој је први запојао свештеник Вуле Борђевић.

Турци су последњи пут разбијени по оброцима око Крагујевца, после битке на Љубићу. Било је то на Видовдан 1815. године. Побегли су а да ни једну кућу нису успели да запале.

Лице Крагујевца почело је да мења кнез Милош Обреновић. Преселио се из Црногоре у Крагујевац (1818). Оставио је гроб своје мајке Вишње у дворишту задужбине Радича Поступовића (манастира Враћевшице).

Крагујевац је на крају друге деценије прошлог века имао 193 куће. Био је десет пута мањи од Београда. Већи од њега били су Шабац и Ужице. Крагујевац је имао нешто друго. Многи кажу, поверење Кнеза.

Брзо је почeo да се развија. Добио је Магистрат (1821), Конзисторију (1822), седиште Митрополије (1831) којом руководи архимандрит Милентије Павловић.

Крагујевац постаје јумни центар Србије. Глигорије Возаревић отвара Књигонечатију (1833). Штампа се и прва књига „Србских стихотворенија”. Димитрије Давидовић покреће „Новине србске” (5. јануара 1834). Јосип Шлезингер ствара „књажевско-србски” војни оркестар са 30 музичара. Јоаким Вујић покреће рад „књажевско-србског театра” (1834). Сликар Павле Ђурковић слика прва платна. Антоније Николић отвара прву школу

у цркња. Хоровоћа Вукашин Радишић иступа први пут са хором чиновника (14. октобра 1834). Нови митрополит Петар Јовановић обавезује се да ће „завести школе за свештенство” (1835). Димитрије Давидовић издаје свој „Забавник” (1834).

После Хатишерифа (1830) у Крагујевцу се проглашава и први сретењски устав (1835), турски устав (1839), памеснички устав (1869), 14. јула 1878. Јован Ристић, после Берлинског конгреса проглашава независност Србије.

Крагујевац је град буна и отпора, па тако 1835. долази до Милетине буне, 1839. Кнез Милош буни гарнизон, 1842. Тома Вучић устаје са Метина брда, 1856. радници крећу у свој први штрајк, 1876. подиже се „дрвени барjak”, 1877. са Становљанског поља креће Тополска буна...

Крагујевац је и први индустријски центар. Шарл Лубри лије прве топове октобра 1853. године.

Крагујевац — жариште школства

Крагујевац је град прве више школе. И град првог лицеја. И прве женске девојачке школе. И прве војно-занатлијске школе. Крагујевац је и град прве гимназије у Србији.

Вук Стефановић Карадић је предложио још 1820. године отварање прве гимназије у Крагујевцу. Прохујало је од првог предлога пуних тринаест година док се није Виша школа пресељила из Београда у Крагујевац. Претворена је у прву Гимназију.

Школа је, најпре, уселењена у зграду трговца Петра Топаловића, на простору данашње Поште. Доцније (1838), пресељена је у зграду ближе Кнежевом двору у здање које је било „варошки шпитаљ”. Коначно, Исидор Стојановић, извештава Совјет, да је Гимназија пресељена у „гостионски конак господара Јефрема” и да има десет соба.

„Новине србске” објавиле су први, па други наставни план Гимназије. У млађој „граматикалној класи” учила се српска граматика са упражњенијима, историја Срба, историја јестатственија, математичко земљописаније, численица. У старијој „граматикал-

ној класи" учила се славјенска граматика, историја од Римљана, земљописније политическо о Европи, човекословије, јестаственица о царству растенија. У млађој „класи човечности“ учила се реторика, логика, стика, историја света од средњег века, док се у „старијој класи човечности“ учила физика, философија, наука стихотворенија, баснословије римско, поетика. Наука хришћанска учила се у сва четири разреда а предавао је протопресвитер крагујевачки Јосиф Стефановић.

Први директор Гимназије био је Димитрије Исаиловић. Школа је у свом развоју имала укупно 37 директора, а међу њима су били и: Вуле Пајтромац, Сима Живковић, Милivoје Симић, др Милан Јанковић, Милоје Навловић, Душан Трипковић, Лазица Пантелић, Драгољуб Љубичић.

Рад у Школи започео је само један професор. Био је то Димитрије Исаиловић. Школа је убрзо добила још два професора. До 1842. године имала је 19 професора, а међу њима су били: Атанасије Теодоровић, професор филозофије и историје, Петар Радовановић, професор граматичке школе, Вукашин Радишић, професор поезије и јелинског језика, Јосиф Стефановић, протопресвитер, Гаврило Поповић, првотосинђел, Софроније Лазаревић, свештеник. Касније, кроз школу је прошло близу седам стотина наставника, међу којима су били: Ђура Јакшић, књижевник, Светолик Ранковић, књижевник, Стеван Каћански, књижевник, Степа Степановић, војсковоћа и војвода, доктори наука: Милан Крестић, Милан Шевић, Александар Грабјански, Владимира Маринковић, Владимира Радовановић, Марко Крстић, Анте Мишуре и други. Међу њима је и 55 вероучитеља и наставника црквеног певања.

Гимназију у Крагујевцу су завршили многобројни уметници, научници, политичари, просветни радници, свештеници... У клупама Гимназије седели су: Радоје Домановић, Добрица Милутиновић, Светозар Марковић, Војислав Илић — Млађи, Војвода Мишић, Војвода Вук, Никола Пашић, Стојан Протић, Јован Ристић, Сима Лозанић, Михајло Илић, Триша Кацлеровић, Сима Лозанић, Тодор Туцаковић, Филип Христић, епископ нишки Петар Поповић, епископ шабачки владика Михајло Урошевић, архимандрит бујовички Јован Окановић...

Крагујевачка саборна црква

Прах није уништен

Сто педесет година живи срце развоја Шумадије. Свака њена година је била продор. И победа за напредак. Децењије су то усправног стаса. Рад је прекидала само у време када су јој професори и баци одлазили у ратове за слободу и мир. Кумановска битка поделила им је споменице. После Брегалнице и Битоља добили су споменице слободе. Прелаз преко Албаније и продор Солунца завршили су споменицама свога народа. Рат против фашизма украсио им је груди захвалности народа.

Одељења Гимназије ишли су у борбу. Одељења Гимназије одлазила су у смрт. Посебно је трагичан 21. октобар 1941. године. Пало је име до имена. Пало је Лазица Пантелић, директор Гимназије и оставио петоро деце. Пали су уз њега професори и наставници Гимназије: Александар Влајић, Јован Калафатић, Јован Чунковић, Радослав Ђуровић, Предраг Мамузић, Милодраг Новаковић, Милорад Јовановић, Борђе Степанов, Мирко Радмановић, Драгољуб Петровић, Никола Мачкић, Мирко Цветковић, Крста Ковачевић, Живојин Борђевић, Борђе Ковбаско, Милоје Павловић. Пали су уз професоре и баци Гимназије. Три стотине цвејтова.

Тешко је, веома тешко, међу недужним сенима издвојити било кога јер

су сви волели слободу, мир, свој народ. Шта да се, на пример, каже за Александра Влајића? Имао је две љубави: математику и ученике. Или, за Јозана Калафатића? После завршеног Теолошког факултета у Београду, дошао је као сунцепт у Гимназију 1940. године. Говорио је светске језике. Имао је диван бас. Изнад свега је волео људе. Или, за бившиг ћака Гимназије свештеника Андреја Божића, који издајнику земље достојанствено каже: „Ако мој живот зависи од тебе, није ми потребан“. Или за Мишу и Павла Ивановиће... Браћу Видосава и Радована Васића. Оца и сина Зеку Јовановића...

Страшило је, али истинито, стрељали су тада и Милоша Великог. Попреје Кнежево је стајало у дворани Гимназије. Наредник-окупатор је сручио рапал по бронзи. Расули су се комади. Прах није уништен...

И тако, године су прохујале.

Гимназија је рађала људе. Била је калионица људске савести. И свести. Мењала је садржаје свога рада. Трпела је утицаје разних реформи. Остало је дубока бразда културе. Потомци Гимназије имали су увек узоре у прецима Гимназије. Не постоје разлоги да и потомци не буду славни као преци.

СТРАНИЦА ВЕРОНАУКЕ

ИЗЛАГАЊЕ — ШТИВО 3—4.

3.

Библија — казивање о Јеврејима као богоизабраном народу

Истина о Богу, Божијем закону, Божијем плану, Божијој љубави и Божијем учењу објављена нам је и откријена у Библији.

Ова истина је откријена на неколико различитих начина. Откријена је кроз казивање које опишује догађаје и ствари које никада ниједан човек није видео — као стварање света, стварање човека, Божије намере и одлуке. Она је такође откријена кроз читање, молитве и тумачења која нам помажу да боље разумемо шта Бог жели и шта Он тражи од нас.

Бог је такође људима открио сам себе кроз до-гађаје који су се десили у животу људи, и Библија нам говори о тим догађајима. Највише појединости о томе даје нам казивање о јеврејском народу — његовим победама и поразима, царевима и управљачима и њиховим невољама и успесима.

Јевреји су називани богоизрабаним народом, мада су били врло мали народ, који је живео међу много већим и јачим суседима. Јевреји нису били бољи од других старих времена и Библија нам говори о многим грешним делима која су учинили. Но, и поред тога, они су у тим древним временима били једини народ који се чврсто држао ве-ре у једнога Бога, праведног и милостивог Бога, који је створио свет, у коме су сви људи рођени, и који управља њиме. Део Библије који намказује историју јеврејског народа зове се Историјске књиге. Оне нам излажу историју јеврејског народа.

Погледајте следеће одломке у вашој Библији па попуните празна места одговором на коју се од три наведене теме односи поједини одломак:

1. на велика Божија дела,
2. на учење о Богу,
3. на историјске догађаје

Књига Изласка 20:1—3. ....

Књига Поновљених закона 30:11—16. ....

Књига Постања 1:26—28. ....

Књига Изласка 1:8—14. ....

У данашњем излагању ми ћемо учити врло кратко о историји јеврејског народа као што је то изложено у Библији. (Ви ћете се вероватно сетити догађаја које сте учили прошле године.)

Аврам, први јеврејски патријарх, покоравајући се Богу, преселио се са својом породицом и целим својим стадом у Хананску земљу, земљу коју је Бог обећао њему и његовом потомству. Аврамов праунук, Јосиф, био је продат од своје браће и доцније је постао врло важна личност у Египту. Он је тада у Египат довео и сву своју браћу и њихове породице.

У почетку, јеврејски народ или Израил, како су почели да се називају, били су срећни у Египту. Међутим, током година, они су се у Египту толико намножили па су Египћани почели да поступају врло лоше са њима. Велики јеврејски вођа, Мојсије, повео је Јевреје из Египта и, после четрдесетогодишњег лутања, они су се после Мојсијеве смрти настанили у земљи коју је Бог обећао Авраму. У обећаној земљи Јеврејима су владали цареви. Њихов највећи цар био је Давид. Он је своју престоницу установио у граду Јерусалиму. Цар Соломон, Давидов син, сазидао је величанствени храм у Јерусалиму и сав јеврејски народ молио се Богу у том храму. Сваки Јеврејин се трудио да дође, макар једанпут годишње у Јерусалим и помоли се Богу у Јерусалимском храму.

Велико Давидово и Соломоново царство се није одржало. За време Соломоновог сина оно се поделило на два дела: десет од дванаест јеврејских племена живело је у северном делу, под именом Царство Израиљево, а два јеврејска племена су живела у јужном делу и звала су се Царство Јудејско. Град Јерусалим је био у Јудеји и он је Јудеју учинио врло важном покрајином.

Обећана земља која се звала Ханан, није била ненасељена када су се у њој настанили Јевреји. Народ који је ту живео није знао за једнога Бога коме су се молили Јевреји, већ је приносио жртве киповима — идолима које су звали ваалима. Сваки комад земље имао је свога ваала и Хананејци су терали Израиљце да приносе грозне и одвратне жртве ваалу. „Без њихове помоћи никада нећете имати добро здравље или добру жетву”, уговорили су они.

Хананејци су веровали да ваал може својом моћи да ускрати кишу. У Ханану је било врло мало воде и опстанак је зависио од тога да ли ће бити довољно кишне. Слушајући Хананејце, поједини Јевреји су били у искушењу да кажу: „Зар није паметније да ваалима дамо оно што су они увек имали и да их начинимо нашим пријатељима уместо нашим непријатељима”?

Ипак, не само што су људи радије изражавали верност свом једином Богу, већ су постепено изражавали и своју оданост према Његовом закону и Његовом путу који води у вечни живот. Стари завет нам излаже многа казивања о настојањима Божијег народа, јеврејског народа, да остане одан једном Богу уместо ваалима, којима су се људи других народа клањали.

4.

Закон Старог завета

Каква је била вера Јевреја? Какав је био животни пут на који су упућивани од Бога, преко Аврама, Мојсија, Давида и свих других изабраних светих људи?

Врло важна ствар коју је сваки Јеврејин зnao и веровао, јесте да је Бог само један, да је Он Створитељ и Управитељ свега, и да су они имали један нарочит и свечан уговор са Богом. Бог им је обећао да ће се увек старати о њима, а они су обећали да ће увек служити Богу и да ћему бити одани. Јевреји су знали да они припадају Богу.

Веома важан део Божијег закона је садржавао десет правила или десет Божијих заповести, које је Мојсије примио од Бога на Синајској гори. Овим редом су тих Десет заповести написане у Библији (Књ. Изласка 20:2—17):

1. **Ја сам Господ Бог твој, немој имати других богова осим мене.**
2. **Не гради себи идола, нити какве слике од онога што је горе на небу или доле на земљи, или у води испод земље; немој им се клањати нити им служити.**
3. **Не узимај үзалуд имена Господа Бога свог.**
4. **Сећај се дана одмора да га светкујеш; шест дана ради и завршавај све послове, а седми је дан одмор Господу Богу твоме.**
5. **Поштуј оца свог и матер своју, да ти буде добро и да дуго живиш на земљи.**
6. **Не убиј.**
7. **Не чини прељубе.**
8. **Не укради.**
9. **Не сведочи лажно против ближњег свог.**
10. **Не пожели ништа што је тубе.**

Ако пажљиво погледате ових Десет заповести, запазићете да неке од њих говоре како треба да верујемо у Бога, и како треба да се понашамо у односу на Бога. Друге нам опет говоре како треба да се понашамо у односу на друге људе. Ставите један знак (x) испред сваке заповести која нам говори како треба да се понашамо према другим људима.

За Јевреје су ове заповести тада значиле (и подсећале их) да постоји само један, велики и свети Бог и да не може бити сагласности између веровања и ослањања на Бога, и клањања било којим идолима или ваалима, или крилатим киповима, или божовима ватре, земље или воде. За Јевреје, Бог је био тако велик да се чак и његово име изговарало са особитим поштовањем.

Заповести су училе Јевреје да не воле своје име, или свој новац или своју земљу више него што воле Бога. Сваког седмог дана они су имали да оставе на страну све своје обичне послове, све чиме су иначе били заузети, и да тај дан посвете Богу.

Лако можете да видите како су ове заповести сасвим природне такође и за нас. Исус Христос нам је донео један нови закон — закон љубави, али Његов нови закон није разрушио стари закон. Он је једноставно у потпуни о стари закон.

Десет Божијих заповести, које су биле дате Мојсију, говоре људима да они могу бити срећни само ако имају

добр, племенит, породичан живот са децом која су одана својим родитељима и поштују их;

ако су мужеви и жене верни једни другима и ако нико не завиди онима који су бољи и имају више имовине.

Божије заповести су училе људе да се опходе један према другоме љубазно и

да не врећају друге, нити да отимају и присвајају ишта од другога, нити да говоре лоше о другоме.

То је био животни ток који је био исправан, добар и чист. Требало је живети на тај начин, јер Бог је жељео такав ток.

Јевреји су сваког дана, приликом богослужења, подсећани на оно што им је Бог говорио. Десет заповести су чуване у посебном, скupoценом ковчегу, у оном делу храма који се звао Светиња над светињама. Није било ничег на земљи што су Јевреји више поштовали од камених таблица на којима је била урезана Божија воља и Божији закон. Због тога је био само један храм — свети храм у Јерусалиму и нико није могао зидати храм на неком другом месту. Јевреји су могли да се састају на молитву, могли су да подижу олтаре на многим различитим местима, али храм у Јерусалиму је био једино место где је сâm Бог увек присутан у својим божанственим Заповестима.

Задатак који треба урадити

Исус Христос је рекао да је дошао да испуни закон Старога завета. То је поменуто у Еванђељима неколико пута. Погледајмо ова сведочанства и допунимо изреке речима које ћемо наћи у еванђелским стиховима.

Матеј 5:21—22

„Чули сте да је речено старима „Не убиј”, а ко убије биће крив суду. А ја вам кажем да .....
.....
бити крив суду.

Матеј 5:33—37

„Опет сте чули да је речено старима „Не куни се криво, а испуни Господу заклетве своје”. А ја вам кажем: не куните се никако, ни небом, јер је престо Божији .....

Него нека реч ваша буде .....

Матеј 5:38—39

Чули сте да је речено: „Око за око и зуб за зуб”. А ја вам кажем .....

Матеј 5:43—44

Чули сте да је речено: „Љуби ближњега свога а мрзи на непријатеља свога”. А ја вам кажем: .....

На делу Христове љубави

Манастир Благовештење, који се налази у подножју планине Рудника, познат је као најсиромашнији манастир у шумадијској епархији. Благовештењске монахиње скоро четрдесет година воде духовну и материјалну борбу за свој опстанак и очување манастира.

Дојавши непосредно после ратних дана, садашња игуманија и сестре нашли су само цркву у развалином стању, док је манастирске конаке непријатељ све попалио.

Прво искушење ових монахиња било је: живот без крова над главом. Друго: аграрном реформом манастиру је одузета шума (а имао је у своје време 900 хектара); обрадива земља што је остала била је ван класе. То је тзв. „гаревица”, где ни трава не успева.

Од првога дана ове вредне монахиње, обнављајући мукотрпно манастир Елаговештење, купују храну и за себе и за стоку. И тако живе скоро четрдесет година. Захваљујући њиховој великој вери и трпљењу, а уз Божји благослов, молитвама Пресвете Богородице, много су успеле.

И још нешто. Најновије откриће Завода за заштиту споменика културе из Београда: манастир Благовештење не припада више 17. веку, као што се до сада мислило, већ 13. а живопис 14. веку.

Што се Благовештење Рудничко одржало до овог најновијег открића, а о томе је писала и наша дневна штампа („Политика” од 6. јануара 1982. г.), највеће признање припада благовештењској игуманији мајци Михаили и њеном вредном сестринству.

На појутарје празника Преображења Господњег, преосвећени епископ Сава одржао је у манастиру Благовештењу братски састанак са свештенством више намесништава из епархије. Све свештенике је ганула велика љубав и вера ових монахиња, и вративши се својим парохијама, повели су акцију код својих парохијана за сакупљање штенице и кукуруза за благовештењске сестре и њихову стоку. И, Богу хвала, у манастир је пред зиму стигло неколико тавара хране. Читаву годину дана сестре у Благовештењу неће морати да купују себи и својој сточи храну, благодарећи добром народу и њиховим свештеницима који су се потрудили на делу Христове љубави.

Народу и свештеницима архијерејских намесништава: колубарско-посавског, бељаничког, космајског и младеновачког, игуманија и сестре манастира Благовештења искрено благодаре и моле се Богу за њихово здравље и спасење — Господ, који је једини Дародавац свих добара, нека им стоструко узврати.

о. Д. М. С.

ПОМАГАЧИ ЛИСТА „КАЛЕНИЋ“

1982. год.

Кукић Радмила, Београд	500	Црквена општина Конатице	1.500
Милошевић Јован, свештеник	500	Црквена општина Стојник	500
Митровић Радivoје, свештеник	500	Црквена општина Сибница	1.000
Анђелић Павле, свештеник	500	Црквена општина Поповић	1.000
Петровић Мирослав, свештеник	500	Црквена општина Сопот	1.500
Вујојевић Милош, свештеник	500	Црквена општина Рогача	1.000
Павић Гојко	20.000	Црквена општина Неманикуће	500
Терзић Милан, свешт.	1.000	Црквена општина Бељина	1.000
Ристановић Босиљка, Крагујевац	400	Е. У. О. Шибеник	5.000
Црквена општина, Сопот	1.000	Орешчанин Јован, Нови Сад	500
Црквена општина, Рогача	1.000	Трбуховић Мирјана	5.472
Црквена општина, Поповић	1.000	Поповић Бранислав, Београд	210
Црквена општина, Сибница	1.000	Поповић Живка, Београд	320
Симић Стојадин, Калудра	709	Миловановић Милева, Београд	410
		Томашевић Милан, Крагујевац	1.000
		Ристић Благоје	300
		Јаковљевић Живорад, прота	450
		Борђевић Томислав	450
		Срејковић Данило, свеш.	400
		Димитријевић Витомир	400
		Иванчевић Бранка, Београд	1.000
		Радосављевић Дане и Драгољуб,	
		Младеновац	1.000
		Глишић Верољуб, свешт.,	
		Штитар, Мачва	200
		Мијатовић Радосав, прот.,	
		Светозарево	3.000
		Петровић Душан, проф.,	
		Нови Сад	1.000
		Симић Стојадин, Калудра	700

1983. год.

Соколовић Василије, Стубенвил	576	Свим помагачима, Уредништво најлепши захваљује.	
Др Гргуревић Недељко, Цонстаун	936		
Синђелић Светомир	1.083		
Певац Борђе	1.213		
Паић Сека	397		
Др Јовановић Милорад, Београд	500		
Гусев Олга	10.000		
Ошмјански Маргита, Београд	110		
Бурчић Божидар, прота, Ињија	300		
Црквена општина Барајево	1.000		
Црквена општина Баћевац	1.000		
Црквена општина Вранић	1.000		
Црквена општина Лесковац	1.000		

Каленић

ГОДИНА V
27. (3/1983)

издаје Српска православна
епархија шумадијска.

Излази шест пута годишње

Уређује одбор. Главни и
одговорни уредник:

Драгослав Степковић

Уредништво и администрација:
„Каленић”, Маршала Тита 67,
34000 Крагујевац
Телефон: 034/326-42

Текући рачун: „Каленић”
издавачка установа Епархије
шумадијске. Број жиро-рачуна
61700-620-16-80691-14-62-00684-1
Број девизног рачуна: 12-62-25641-1
Југобанка — Крагујевац

Штампа: РО „Сава Михић”,
Земун, Маршала Тита 46—48

Тираж 12000 примерака

Цена: 15,00 динара примерак

Годишња претплата 90,00.— д. а за
иностранство: 12. ам. долара